

МИХАИЛ ВАСИЛЬЕВИЧ ЛОМОНОСОВ

Предисловие к РОССИЙКОЙ ГРАММАТИКЕ (1755)

ПРЕСВѢТЛѢЙШЕМУ ГОСУДАРЮ
ВЕЛИКОМУ КНЯЗЮ
ПАВЛУ ПЕТРОВИЧУ

ГЕРЦОГУ ГОЛШТЕИНЪ-ШЛЕЗВИГСКОМУ,
СТОРМАРНСКОМУ И ДИТМАРСЕНСКОМУ,
ГРАФУ ОЛДЕНБУРГСКОМУ И
ДЕЛМЕНГОРСТСКОМУ
и протчая,
МИЛОСТИВѢЙШЕМУ ГОСУДАРЮ.

ПРЕСВѢТЛѢЙШІЙ ГОСУДАРЬ
ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ,
МИЛОСТИВѢЙШІЙ ГОСУДАРЬ!

Повелитель многихъ языковъ, языкъ россійскій, не токмо обширностію мѣсть, гдѣ онъ господствуетъ, но купно и собственнымъ своимъ пространствомъ и довольствіемъ великъ передъ всѣми въ Европѣ. Невероятно сіе покажется иностраннымъ и нѣкоторымъ природнымъ россиянамъ, которые больше къ чужимъ языкамъ, нежели къ своему трудовъ прилагали. Но кто неупрежденный великими о другихъ мнѣніями простретъ въ него разумъ, и съ прилѣжаніемъ вникнетъ; со мною согласится.

MICHAIL VASILJEVIČ LOMONOSOV

Předznamenání ke GRAMATICE RUSKÉ (1755)

Přeložil Stanislav Rubáš

NEJJASNĚJŠÍMU VLADAŘI,
VELKOKNÍŽETI
PAVLU PETROVIČI,

VÉVODOVI HOLŠTÝNSKO-ŠLESVICKÉMU,
STORMARNSKÉMU A DITHMARSCHENSKÉMU,
HRABĚTI OLDENBURSKÉMU
A DELMENHORSTSKÉMU
et cetera,
NEJMILOSTIVĚJŠÍMU PANOVNÍKU.¹

NEJJASNĚJŠÍ VLADAŘI
A VELKOKNÍŽE,
NEJMILOSTIVĚJŠÍ PANE!

Vládce jazyků mnoha, jazyk ruský, netoliko širokostí světa krajů, nad kterýmiž panuje, nýbrž i obšírností a hojností vlastní mezi všechněmi jazyky evropskými nejpřednější jest. Toť bude zdáti se k nevíře cizozemcům i některým Rusům domorodým, kteříž raděj jazyků cizích nežli svého mateřského si hledí. Kdo však vysokým míněním o cizích jazycích předpojat není, přiloží mysl svou ku zpytování jazyka ruského, a pilně ho probádav, za pravdu mi dá.

¹ Budoucí car Pavel I. (1754–1801) z dynastie Romanovců, syn velkokněžny Kateřiny (pozdější carevny Kateřiny II.) a careviče Petra (pozdějšího cara Petra III.)

Карль Пятый, Римскій Императоръ, говариваль, что Ишпанскимъ языкомъ съ Богомъ, Французскимъ съ друзьями, Нѣмецкимъ съ непріятельми, Италианскимъ съ женскимъ поломъ говорить прилично. Но естли бы онъ Россійскому языку былъ искусень, то конечно къ тому присокупилъ бы, что имъ со всѣми оними говорить пристойно. Ибо нашель бы въ немъ великолѣпіе Ишпанскаго, живость Французскаго, крепость Нѣмецкаго, нѣжность Италианскаго, свержь того богатство и сильную въ изображеніяхъ краткость Греческаго и Латинскаго языка.

Обстоятельное всего сего доказательство требуетъ другаго мѣста и случая. Меня долговременное въ Россійскомъ словѣ упражненіе о томъ совершенно увѣряетъ. Сильное краснорѣчіе Цицероново, великолѣпная Виргиліева важность, Овидіево пріятное витійство не теряютъ своего достоинства на Россійскомъ языкѣ. Тончайшія Философскія воображенія и рассужденія, многоразличныя естественныя свойства и перемѣны, бывающія въ семъ видимомъ строеніи міра и въ человѣческихъ обращеніяхъ, имѣютъ у насъ пристойныя и вещь выражающія рѣчи. И ежели чего точно изобразить не можемъ; не языку нашему, но недовольному своему въ немъ искусству приписывать долженствуемъ. Кто отчасу далѣе въ немъ углубляется, употребляя предводителемъ общее Философское понятіе о человѣческомъ словѣ, тотъ увидитъ безмѣрно широкое поле, или лучше сказать, едва предѣлы имѣющее море. Отважась въ оное, сколько могъ я измѣрить, сочинилъ малый сей и общій чертежъ всея обширности, Россійскую грамматику главныя только правила въ себѣ содержащую.

Karel Pátý, imperátor římský, děl, žeť s Bohem po španělsku, s druhy svými po fransku, s protivníky po německu, s pohlavím ženským po vlašsku obcovati se patří. Kdyby jazyka ruského byl znal, arciť by k tomu býval přidružil, že s těmi i oněmi po rusku hovořiti případné jest, neb shledal by v něm velikolepost jazyka hispánského, jiskru jazyka franského, pevnost jazyka německého, jemnocitnost jazyka vlašského, a nadto taktěž bohatství a jadrnost obrazné krátkosti řeči helénské a latinské.

Doložití gruntovně svrchu uvedené žádáť si jiného místa i času. Mne docela v tom utvrzuje let mnohých cvik v řeči ruské. Mocná výmluvnost Ciceronova, velikolepá vážnost Vergiliova, libá krasořečnost Ovidiova netratí v jazyce ruském nižádné ze svých vnaď. Pro nejjemnější obrazy a přemýšlování filosofické, všeliké vlastnosti a proměny přírodní, ježto se v tomto viditedlném ustrojení všehomíra i v konání lidském vynacházejí, máme případná a věc vystihující pojmenování. A pokud což akurátně vystihnouti neumíme, nikoliv jazyku svému, nýbrž nedokonalému umění svému s ním nakládati to přičítejmež. Kdož jazyk ruský časem hlouběj prohlédne, dávaje se vésti obecným filosofickým vyrozumíváním řeči lidské, ten nekonečně širý lán neb spíše moře břehů takměř nemající uhlídá. V kterězto se odváživ a je změřiv, co možno mi bylo, sepsal jsem malé toto všeobecné vyložení jeho obšírnosti, totiž *Gramatiku ruskou*, hlavní toliko pravidla v sobě obsahující.

Сіе невеликое дѣло ВАШЕМУ ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЫСОЧЕСТВУ принести въ даръ весьма бы я усумнѣлся: естли бы оно, не считая моего посильнаго и къ отечеству усерднаго труда, само своєю надобностію не подало къ тому смѣлости. Тупа Ораторія, косноязычна Поезія, неосновательна Философія, непріятна Исторія, сомнительна Юриспрюденція безъ грамматики. И хотя она отъ общаго употребленія языка происходитъ; однако правилами показываетъ путь самому употребленію. И такъ когда въ грамматикѣ всѣ науки таковую нужду имѣють; того ради, желая, дабы она сіяніемъ, отъ Пресвѣтлаго имени ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА приобрѣтеннымъ, привлекла Россійское юношество къ своему наставленію, всеуниженнѣйше приношу оную ВАШЕМУ ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЫСОЧЕСТВУ, преисполненъ истиннаго веселія о всевождедѣнномъ теченіи ВАШЕГО здравствованія, преисполненъ усерднаго желанія о многолѣтномъ онаго продолженіи.

Всевышній промыслъ, споспѣшествующій попеченію о ВАСѢ Великія ЕЛИСАВЕТЫ и дражайшихъ родителей ВАШЕГО ВЫСОЧЕСТВА да благоволитъ укрѣпить ВАШЕ младенчество, просвѣтитъ отрочество, возвеселитъ юношество, прославитъ мужество и продолжитъ въ бодрости премудрую старость. И когда подъ вышняго рукою лѣта ВАШИ процвѣтая, купно съ общею нашею радостію возрастають, да возрастеть и Россійскаго слова исправность въ богатствѣ, красотѣ и силѣ, къ описанію славныхъ дѣлъ предковъ ВАШИХЪ, къ прославленію благословеннаго дому ПЕТРОВА и всего отечества, къ удовольствію ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА

Неповážil bych se přinésti Vaší imperátorské Výsosti tento nevelký opus co dar, onť kdyby sám, na mou úsilnou a vlasti oddanou práci nehledě, svou potřebností kuráže mi k tomu nedodával. Planou jest rétorika, nejasnou poesie, vratkou filosofie, odpudivými dějiny, pochybnou juris prudenciae, gramatiky-li postrádají. A třebaže onať v obecném užívání řeči původ má, pravidly svými k samému řeči užívání cestu ukazuje. Jestliže v gramatice jednokaždá nauka tolikou potřebu má, protož s vinšem, aby ona září svou, kteroužto od nejjasnějšího jména Vaší imperátorské Výsosti bere, ruské jinošstvo k poučení svému bohdá přitáhla, co nejponíženěji přináším tuto Vaší imperátorské Výsosti, pln jsa pravé radosti z nejvytouženějšího zdraví Vašeho trvání, pln jsa horlivého vinšování mnoha let jeho zachování.

Nejvyšší Prozřetelnost, kterážto poručila Vás k veliké Alžbětě Petrovně² a k nejdražším rodičům Vaší Milosti v opatrování, nakloněna buď naplniti křepkým zdravím věk Váš dětinský,³ poznáním věk pacholecí, radostí věk jinošský, slovností věk mužský a mnohostí příčinlivých let věk Vaší nejrozšafnější starosti. A co pod rukou Páně léta Vaše kvetoucí spolu s všeobecnou libostí naší budou se rozmnožovati, tak i správnost ruského slova v jeho bohatosti, líbeznosti a síle rozmnožena buď k vymalování slovných skutků předků našich, k oslavě blahoslaveného rodu Petrova⁴ a vši otčiny, k potěšení Vaší imperátorské Výsosti a Vašich dítek, kterýchžto

² Alžběta I. (1709–1761)

³ Careviči Pavlu Petroviči byl v den předání Lomonosovova spisu právě jeden rok.

⁴ Petr I. (1672–1725)

и ВАШИХЪ потомковъ, которыхъ число да продолжить Господь
непрерывно во вѣки, отъ искренной вѣрности желаю,

ПРЕСВѢТЛѢЙШІЙ ГОСУДАРЬ
ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ,
ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА

Всенижайшій рабъ.

Михайло Ломоносовъ

Сентября 20.
1755.

množství rozhojňuj Hospodin bez ustání na věky věkův, toť arci
z upřímné oddanosti vinšuju Vám,

Nejjasnější Pane,
velkokníže,
Vaše imperátorská Výsosti,

a zůstávám Váš nejponíženější rab

Michajlo Lomonosov

20 Septembris,
léta 1755.